

Landsbyliv. Det er ikke hele Udkantsdanmark, som affolkes. Enkelte mindre samfund ude i

Mod strømmen

AF HENRIK DØRGE

Vi går lidt tilbage i tiden, til en af dagene før juleferien, mens børnene i SFOen tumler udenfor, og Tina Berg viser rundt. Den daglige leder af skolen kender alle børnene godt; skolen har kun et spor fra 0. til 6. klasse. Legearealerne rundt om skolens røde murstensbygning er nye, og det er ikke uden grund, at Tina Berg præsenterer dem med stolthed. Der er legetårn, gynger, svævebane og en mooncarbane. Snart står den nye skaterbane også færdig. En stor del af arbejdet er udført af omkring 50 forældre, som mødte op en lørdag i november og gav den lokale folkeskole en håndsrekning. »Mønstret var faktisk ikke til at stoppe,« husker Tina Berg.

Vi befinder os i et stykke Udkantsdanmark i fremdrift. Landsbyen Gislinge ligger tilbagetrukket fra landevejen ti kilometer vest for Holbæk og er et af de få mindre samfund, som ikke skriver sig ind i den vante undergangshistorie om yderområderne: afvandring, forfald og almindelig tristesse.

Siden 2007 er antallet af indbyggere i sognet steget med ni procent til 1.655 borgere. Mange er småfolk. Inde på kontoret finder Tina Berg en foreløbig oversigt frem over børnene, der ventes at starte i børnehaveklassen efter sommerferien. På listen er der 31, vel rigeligt til én klasse, så skolelederen overvejer, om hun ligefrem skal prøve at overtale nogle forældre til at placere deres barn i en af nabolandsbyernes skoler. Tina Berg har været på skolen i mere end 30 år, og hun oplever i dag flere forældre, der bevidst har valgt at forlade storbyen for at bo i et mindre samfund med overkommelige huspriser og trygge rammer, mens de samtidig arbejder i Københavnsområdet:

»Ganske mange af forældrene fortæller, at de overhovedet ikke kendte Gislinge. De havde bare besluttet, at de ville flytte ud fra byen, når de fik børn.«

Infrastrukturen er en del af forklaringen på Gislinges appel til børnefamilierne. Man kan pendle mod hovedstadsområdet til arbejdspladser på en times tid. I bil tager det ikke mere end fem minutter at komme ud på motorvejen mod København, og der er en station med ti minutters kørsel med lokalbanen til Holbæk, hvor teenagerne kan tage en ungdomsuddannelse.

Det er også kombinationen af en dristig og fremsynet kommunal planlægning, der har fået landsbyen til at blomstre. Ud mod markerne i landsbyens vestlige udkant har kommunen i løbet af en halv snes år udstykket omkring 150 grunde, som har kunnet erhverves til favorable priser; helt ned til 225.000 kr for en byggemodnet grund med god plads til at opføre drømmevillaen. I dag har en masse børnefamilier indtaget det nye kvarter, hvor hækkene mellem husene endnu ikke er vokset helt til. Området er forbundet af gang- og cykelstier, så børnene kan trygt bevæge sig hen til kammeraterne, skolen, idrætshallen, fodboldklubben og Dagli'Brugsen.

I en af de nye villaer låser ingeniør Jacob van Dijk sig ind. De tre børn er i dag hos deres mor, som er flyttet til et andet hus få hundrede meter væk. Jacob van Dijk driver et it-firma, og i modsætning til mange andre yderområder døjer han og de øvrige indbyggere i Gislinge ikke med dårlige kommunikationsforbindelser, der gør det svært at arbejde hjemme. Der er rullet fiberbredbånd ud. Og teleselskaberne har opsat master i området, så mobildækningen er ligeledes fin.

Da han og ekskonen flyttede sammen med planer om at stifte familie, lå det ligefor at slå sig ned i den nordvestsjællandske landsby. De er begge vokset op i nærheden, og Jacob van Dijks forældre boede stadig tæt på med mulighed for at assistere med børnepasning. »Og så levede Gislinge op til vores nedre grænse: Der skulle være en god skole til børnene, og der skulle være en dagligvareforretning, så vi kunne købe mælk.«

Landsbyens fremgang skyldes også ildsjælene, fortæller Jacob van Dijk. Da lokalsamfundets juletræ blev tændt foran den hvidkalkede kirke, havde *Gislinge Lauget* arrangeret fakkeltog fra forsamlingshuset og sørget for kakao og småkager, bagt af skolens elever. »Vi var mindst 250 mennesker, og det er altså mange i så relativt lille et samfund som vores,« tilføjer han.

landet har fremgang.

Den kritiske grænse

Generelt er det *dobbelturbanisering*, der præger danskernes bosætning. Man søger mod de største byer, og inden for kommunegrænsen går vandringen fra oplandet til det lokale bycenter. I et notat konstaterer KL, hvad der egentlig er sket med befolkningsforskydningerne de seneste syv år. Antallet af borgere i Danmark er steget med 3,3 procent. Havde væksten været jævnt fordelt, ville landdistrikterne længere væk fra de største byer have haft godt 27.000 flere indbyggere. I stedet har de mistet godt 29.000 borgere. Er der mere end 40 kilometer fra en landkommune til en mellem- eller bykommune, overskrider det ifølge KL den kritiske grænse for at kunne holde på indbyggerne.

I en anden analyse har KL fastslået, at landsognene længere væk fra de større byer gennem de seneste fem år samlet har fået 17 procent færre 0-5-årige børn. Analysen sætter søgelyset på fem sogne i landområderne, der som de eneste har haft mere end ti procents vækst i antallet af børn i førskolealderen dermed adskiller sig markant fra den almindelige tendens. Tre er jyske, to er sjællandske. Alle er knyttet op på en trafikal infrastruktur med gode muligheder for at pendle til større byer.

En rapport, som Center for Landdistriktsforskning på Syddansk Universitet for nylig har udsendt, giver andre bud på, hvad der kendetegner de få vindere blandt landsbyerne. Forskerne ser på 68 landsbyer, der havde befolkningstilvækst frem til 2007, og undersøger, hvad der er hændt i de seks efterfølgende år. Kun i 13 af landsbyerne er fremgangen fortsat.

Ifølge lektor Pia Heike Johansen er det væsentligt for landsbyernes overlevelse, om beboerne har nem adgang til landskabet.

»I hele diskussionen af, hvordan man får folk til at flytte til landdistrikterne, bliver det mærkeligt nok ofte overset, at mere end 80 procent af tilflytterne har et ønske om at komme tættere på naturen. Det er den vigtigste årsag til, at folk flytter på landet. Men landdistrikts- og landbrugspolitikken er koblet fra hinanden. Problemet er, at den intensive landbrugsdrift har nedlagt de gamle markskel, trampestier, mælkeveje og postruter, så der mange steder faktisk ikke længere er adgang til naturen. Så selv om du måske har udsigt til vandet få hundrede meter væk fra dit hus, er der ikke en sti ned til stranden. Du må i stedet køre tre kilometer på en landevej for at komme derned. På den måde er rigtig mange landsbyer blevet til *øer*, hvor man faktisk ikke kan komme til og fra naturen uden at skulle ud på ret befærdede veje, hvad der i øvrigt også gør det svært for børnene at besøge venner og komme sikkert rundt,« siger hun.

Det kendetegner næsten samtlige landsbyer med befolkningsvækst, at der er et uformelt mødested. En købmand, en

togstation, en skole eller en bogbus. »Det skaber lokal identitet og giver folk oplevelsen af, at vi har noget til fælles, fordi vi bor det samme sted,« tilføjer Pia Heike Johansen.

Noget tyder på, at det bremser afvandringen, når nabolandsbyer samarbejder og etablerer sig i klynger. Den ene landsby har skolen, den anden købmanden, og beboerne aftaler for eksempel kørselsordninger på tværs af landsbyerne. »Det giver tilsyneladende synergi, og det står i kontrast til forestillingen om, at landsbyerne skal bekæmpe hinanden,« siger Pia Heike Johansen.

Skal landsbyerne gøre sig håb om at få tilflyttere, skal de måske også opgive troen på, at boldklubben, gymnastikforeningen eller borgerforeningen er trækplastre, fortæller hun:

»Når man fremhæver landsbyerne og livsførelsen på landet, bliver det stærke foreningsliv altid trukket op af hatten som en kanin. Der er heller ikke noget galt med foreningslivet, men man kommer måske til at overse, at det får mange byboere til at løbe skrigende væk. De opfatter det som en form for spændetrøje og en forpligtelse, der står i modsætning til det mere dynamiske byliv, de kender til. Så i nogle landsbyer, specielt dem, som yngre flytter til, sker der et opbrud i måden at tænke fællesskab på landet på. Tingene foregår mere uden om de uformelle institutioner, ad hoc og spontant, hvor man for eksempel skriver på Facebook: Skal vi mødes klokken otte nede ved søen og

løbe? Man begynder at organisere sig på måder, vi ellers typisk forbinder med at bo i byen.«

Klar til bulldozeren

I en af de nordjyske kommuner har man indledt et utraditionelt forsøg på at bremse affolkningen. Kommunalbestyrelsen i Thisted har besluttet at indgå partnerskabsaftaler mellem rådhuset og en håndfuld landsbyer, hvor skoler og børnehaver stod til at blive lukket. Kommunen forpligter sig til at bevare institutionerne i cirka fire år, hvis borgerne til gengæld udfolder sig på lagnerne og sørger for at få flere børn.

Lektor Jørgen Møller fra Aalborg Universitet, ekspert i kommunal planlægning og lokal udvikling, kalder initiativer som disse »ren pop«. Han bor selv i en landsby uden for Randers, hvor nedgangen i befolkningstallet hvert år svarer til et fodboldhold, inklusive udskiftningsbænken, og han efterlyser en skarpere politisk prioritering i de lokale strategier. Ifølge Jørgen Møller er omkring 500 afkroge »sådan set klar til bulldozeren«. Det er steder, hvor skolen og købmanden for længst er lukket, ejendommene forfalder, og det er urealistisk at håbe på befolkningsfremgang. Problemet er, mener Jørgen Møller, at kommunalpolitikkerne »lider af berøringsangst« og ikke tør træffe beslutninger om at aflive flækker uden nogen fremtid for sig.

»Jeg har ikke set én eneste kommuneplan, hvor man afsiger en dødsdom over en landsby. Konsekvensen er bare, at vi spilder en masse penge på at sprede den offentlige service ud som glasur i et alt for tyndt lag. Derfor er det nødvendigt, at man begynder stille og roligt at pille livet ud af nogle landsbyer ved at lukke for nogle funktioner; at man ikke mere rydder sne, at gadebelysningen slukkes osv., så det bliver på eget ansvar at bo der. I stedet skal man udpege landsbyer, som er bæredygtige, og så samle ressourcerne på at udvikle dem, så de også om 20 år er sikret skole, indkøbsmuligheder og kollektiv trafik,« siger Jørgen Møller.

Hjørrings borgmester, Arne Boelt, er en af de få lokalpolitikere, som taler åbent om, at nogle landsbyer må forgå, for at de levedygtige kan bestå. Som andre borgmestre i yderområderne oplever Arne Boelt, at realkreditinstitutionerne har strammet op for udlånene. Resultatet er, at de tyndt befolkede egne er fanget i en ond spiral og bliver endnu mere affolkede. Ifølge Boelt overlader man de facto landdistriktspolitikken til finanssektoren, hvis ikke de folkevalgte selv begynder at tage affære:

»Ellers lægger vi fuldstændigt planlægningen ud til kreditforeningerne, så de kommer til at bestemme. De har jo værktøjet, og det består af ét ord på tre bogstaver: nej. Det er vi nødt til at dæmme op for. Det gør vi ved at sige: Her skal blive ved med at være noget - og her skal *ikke* blive ved med at være noget.«